

Կ. Պոլիսը, դրամական տաղնապներու մասնուած է և Պոլսեցի հարուստներ ի վիճակի չեն օգնելու այս կարևոր հաստատութեան, կարժէ որ արտասահմանի հայ հարուստներ իրենց նըպաստները նուիրեն Դպրեմանքին՝ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին ձեռքով:

*
* *

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Մարտի 8-ին Նոր-Նախիջևանում կայացել է հոգևոր համերգ, որին մասնակցել է նաև հայոց Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու երգեցիկ խումբը հայր. սարկ. Զորէքչեանի ղեկավարութեամբ: Համերգը եղել է խառն՝ Լատինական, հայկական, հրէական հոգևոր երգերի: Հայկական երգերի երկրորդ բաժինը առանձնապէս աչքի է ընկել իւր արժանաւորութեամբ: Հ. Սարկ. Զէորէքչեանը արժանացել է «լաւ և հմուտ» երաժշտի կոչման: —

— Եղբ. Տէր Մկրտչեանները (Ասխաբադ) նուիրել են Բաքուի Հայոց Կուլտուր. Միութեան Շոշու գաւառի Թաղլար գիւղում գտնուող իրենց 6000 ռուբլի արժեցող մի տունը և 2000 ռուբլի էլ փող այդ տունը հիւանդանոցի վերածելու առթիւ պահանջուելիք ծախքերը հոգալու համար: —

— Մարտի սկզբներում Պոլսի Խազգիւղի մեծ մասը հրդեհին զոհ է գնացել: Այրուած է 350 տուն, 5 վարժարան, մէկ սինագոգայ, 6 սրճարան, 6 գինետուն, 5 խանութ: Այրուած աները համարեա ըտլորը հրէական են: Շուրջ 2500 ընտանիք հրկիզուած են: («Մանզ. էֆ»)

— Մարտի 1-ից Թոյլատրուած է ամենուրեք ստորագրութիւն բանալ աշխարհահռչակ ծովանկարիչ Յովհ. Այվազովսկու արձանի համար: Արձանը դրուելու է մեծ նկարչի ծննդավայր — Թէոդոսիայում:

— Մինչև այժմ Ռուսաստանում հեռագրերը ընդունում էին միմիայն պետական լեզուով (բացառութեամբ Լեհաստանի և արևմտեան Ռուսաստանի մի քանի քաղաքների): Այժմ, ինչպէս հաղորդում է «Заканазье»-ն (№ 59), ներքին գործոց Նախարարը Թոյլատրել է հեռագրեր ընդունել հեռագրատան-

բում ամեն լեզուով: Միայն թէ իշխանութիւնը պահանջելու գէպքում հեռագրատէրը պարտաւոր է տալ հեռագրի ճիշտ թարգմանութիւնը:

— Կովկասի Հայ. Բար. Ընկերութիւնը որոշել է Արեւելեանի տունը (Թիֆլիսում) վերաշինել և վերածել «Կենտրոնական հայկական գրադարանի» և սորան կից ընթերցարանի, ուր էլէքտրական լուսոյ տակ կարող կլինին պարապել մօտ 250 հոգի: Վերաշինութեան ծախքը, որ ենթադրւում է մօտ 25,000 ռուբլի, յանձն է առել Պետրովսկի քաղաքի վաճառական պ. Աղէքս. Խաչատր. Ղարաջեանցը: Այս բարեգործ հայ վաճառականը բացի դորանից, երկու տարի շարունակ նոյն Բարեգործական Ընկերութեան տուել է ամսական 60 ռուբլի, 20 աշակերտի ձրիապէս ճաշ տալու համար:

Ընկերութիւնը գնահատելով պ. Ղարաջեանի բարեգործութեան եռանդը, որոշել է՝ 1 նոր գրադարանը կոչել Ղարաջեան, 2 նորան Ընկերութեան պատուաւոր անդամ ընտրել և 3 կախել նորա պատիւերը ապագայ գրադարանի դահլիճում:

— Բարձրապատիւ հայր Կոմիտաս վարդապետը մարտի վերջերին Բաքում Հայ. Կուլտուր. Միութեան հրաւիրանօք 2 հրապարակական դասախօսութիւններ է կարդացել հայկական հոգևոր և աշխարհական երաժշտութեան մասին: Երկու դասախօսութիւններին էլ ունեցել է, ինչպէս միշտ, մեծ յաջողութիւն: Թողնելով ունկնդիր հասարակութեան վրայ խորը տպաւորութիւն և տալով ճաշակ մեր ազգային ժողովրդական երաժշտութեան:

— Երգ. հաւատ. Գր. Իւզբաշեանը 100 ռուբլի պրէմիա է առաջարկել Հայ. Բար. Ընկերութեան, որ սա յատկացնի այդ գումարը մի բրօշիւրի տպագրութեան, որտեղ ցոյց տրուած կլինին բարեգործութիւն անել ցանկացողների համար դործնական միջոցներ:

— Անդրեազործ Ս. Մերկուրովը, որ պատրաստել էր հանգուցեալ Մկրտիչ Կաթուղիկոսի բիւստը, այժմ աւարտել է արգէն երկրիս Փոխաբքայ Կոմս Վորոնցով — Դաշկովի մեծագիր արձանի մոդէլը:

— Կովկաս. Հայ. Բարեգործ. Ընկերութիւնը թոյլ է տուել ճիւղեր բանալու՝ Վաղարշապատում, Երևանում, Արմաւիրում, Գանձակում, Թելաւում, Ղազախում, Լադօգախում, Շուշում, Քութայիսում, Քարվանսարայում, Ալէքսանդրոպօլում, Կար-

սում, Ախալցխայում, Ախալքալաքում, Արգահանում, Նախիջևանում և Նիժ գիւղում:

— Աերջերս Պետերբուրգում ականաւոր ռուս զորոյնեցից կազմուած էր մի յանձնաժողով, որ ձեռք էր առել դարուս համամարդկային նշանաւոր փիլիսոփայ Լ. Տոլստոյի ութսունամեակը շքեղապէս տօնելու նախաձեռնութիւնը: Այժմ ռուս փիլիսոփայն ու իւր կենը յանձնաժողովին դրած նամակներով խնդրում են յետ կենալ այդ մտքից և իւր ծերութեան հասակում թողնել իրեն հանգիստ ցնցող տեսարաններից: Յանձնաժողովը յարգելով հանճարաւոր հոգեբանի խնդիրը, որոշել է յօրեկեսնական այդ հանդիսի փոխարէն ձգտել տարածել մեծ դրոշի դադափարները, — մի, այսպէս ասած, Տոլստոյեան ընկերութիւն հիմնել՝ շինելով Տոլստոյի անուամբ մի թանգարան և ժողովելով բազմատեսակ նիւթեր մեծ գրողի ու փիլիսոփայի կեանքին վերաբերեալ:

— Մարտի 30-ին Թիֆլիսում կայացած Հայ. Ազգագր. Ընկերութեան ժողովում որոշուել է՝ 1. Դրադարաններ բանալ Շուշում, Ախալքալաքում և Նախիջևանում և 2 Պրոֆ. Մառին ընտրել Ընկերութեան պատուաւոր անդամ: Իսկ ընկերութեան վարչութեան անդամ ընտրուել են տիկնայք՝ Դուռխանեան, Իօաննիսեանի, Ղարաջեան. քննիչ յանձնաժողովի անդամներ՝ պ. պ. Մամուլեան, Բարսամեան, Շիրինեան և Խմբագրական յանձնաժողովի — պ. պ. Ս. Յակովբեան և Ս. Տէր Աւետիքեան:

— Մի անյայտ բարեգործ 100 ռ. է ուղարկել պրոֆ. Մառին, որ սա նորոգել տայ Անիի Հովուի եկեղեցին, որպէսզի ճարտարապետական այս կերտուածքը չկործանուի:

— Ապրելի 1-ին Թիֆլիսում հողին են յանձնել մօտ քսան տարի Ներսիսեան դպրանոցում ուսուցչական պաշտօն վարած Աղ. Մելիք-Ալլաւերտեանի մարմինը: Մանկավարժական այս սպասաւորի յուղարկաւորութեան մասնակիցել են ինչպէս Ներսիսեան դպրոցի ուսուցչական կազմը, հոգաբարձութիւնն ու աշակերտութիւնը, նոյնպէս և Թիֆլիսի քաղաքագլուխը, քաղաքային վարչութեան անդամները, հասարակական զանազան գործիչներ, արհեստագիտական դպրոցի ուսուցիչներն ու այլ բարեկամներ:

— Ապրելի 1-ին, փոխարքայի պալատում բացուեց Հայոց եկեղ. դպրոցների համար կանոնադրութիւն մշակող յանձնա-

ժողովի նիստը, նախագահութեամբ Փոխարքայի խորհրդի անդամ Մ. Հակիկէլի։ Ս. Էջմիածնի ներկայացուցիչներն են յաճնաժողովում հ. Մեսրոպ վարդապետ Տէր Մովսիսեան, երգ. հաւ. Ս. Մամիկոնեան ու Ս. Տիգրանեան։

— Մարտ ամսում Թաւրիզում վախճանուած այրի տիկ. Հռիփսիմէ Գրէնֆելդը կտակել է Արամեան դպրոցին մէկ հազար և հայուհեաց ընկերութեանը հինգ հարիւր ռուբլի։

— Ապրելի 3-ին Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ մի հայ նշանաւոր ջութակահարի նուագահանգէսը. այդ հայը Հայկ Գիւլդէնեանն է, որ իւր գեղարուեստական ուսումն աւարտել է հռչակաւոր Թոմսոնի (Բրիւսսէլ), Շէվչիկի (Պրագա) և Մարկիզի (Բերլին) մօտ։

— Ի նպաստ Թիւրքական Հայաստանի Մասնաժողովը ստացել է Խարկովի հայ հասարակութեան հանդանակած 604 ռբլի։

— Երզնիսքանական «Խաթարալա» թերթի խմբագիրը թոյլաւութիւն է խնդրում կառավարութիւնից հրատարակելու Թիֆլիսում մի ամենօրեայ լրագիր Մամուլ անունով, հետն էլ մի պատկերազարդ շաբաթաթերթ Դարդուբալս անունով։

— Թիֆլիսում լոյս է տեսել Դարեգին Լեոնեանի խմբագրութեամբ «Գեղարուեստ» ամսագրի Ա. համարը շքեղ պատկերներով և ճոխ բովանդակութեամբ։

— Հայոց Դրամատիք. Ընկերութիւնը Թիֆլիսում այս տարի ևս տահմանել է 3 մրցանակ (Ա. և Բ. 150-ական ռուբլի և Գ. 100 ռ. ամենալաւ դրամատիքական ինքնուրոյն և 100 ռուբլի թարգմանական գրուածքների համար։

— Տոլստոյի Թիֆլիսի յօրելեանական մասնաժողովը որոշել է մեծ գրողի անուան մի ճոխ և բաղմաբովանդակ ժողովածու հրատարակել 2 ստուար մասերից բաղկացած։

— «Մեր ձայնը» հաղորդում է, որ շուտով լիբրառիստելու է «Նոր—Դար» լրագրի հրատարակութիւնը Սպ. Սպանդուրեանի խմբագրութեամբ, առ այժմ շաբաթը 2 անգամ, իսկ դալ աշնանից—ամենօրեայ։

— Նոյն թերթը հաղորդում է, որ Մոսկուայում մտադրութիւն կայ տօնելու «Հանգէս դրականական»ի խմբագիր Մ. Բարխուդարեանի 25 ամեայ դրական գործունէութիւնը։

— Յայտնի բանասէր պ. Կ. Կոստանեացը արդէն վերջացրել է իւր Հայոց եկեղեցական պատմութիւնը, որի Ա. հատորը մօտ ժամանակներս յանձնուելու է տպագրութեան։

— Ականաւոր դերատանուհի տիկ. Հրաչեան գրել է իւր թատրոնական յիշողութիւնները, որ մի ստուար հատոր պէտք է լինի:

— Նորերս Պօլսում վախճանուած հայազգի վաղամեռիկ դուկտոր Վարդազարեանը թողել է մի կտակ յանուն Պօլսոյ պատրիարքի, որով 2000 անգլիակ. ոսկի է յատկացնում իբրեւ դրամագլուխ, որի տոկոսներով ամեն տարի Պօլսոյ թաղերից մի հայ որը օրիորդ (հասակը 25-ից ոչ աւել և նախնական կրթութիւնը յաջողութեամբ տւարտած) պէտք է ամուսնացնել մի հայ. երիտասարդի հետ (նոյնպէս նախնական կրթութիւնը յաջողութեամբ տւարտած և տարիքը 35-ից ոչ աւելի), տալով նորան իբրև օթիտ յիշեալ գումարի տարեկան տոկոսիքը:

— Թաւրեզեցի հարուստ Նաղարէկեանները իրենց Վիէն-նայում վախճանուած եղբոր յիշատակին նուիրել են Թաւրիզի Կենտրոնական դպրոցին 500 թուման, Հայուհեաց ընկերութեան հարիւր և Ազգատախնամին 50 թուման:—

— Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկ. 1907 թուին ունեցել է մուտք 8687 ռ. 84 կոպ. և ծախք 7388 ռ. 88 կոպ. իսկ առ 1 յունուարի 1908 թիւ ընկերութիւնն ունի 28, 116 ռ. 21 կոպ. 1907 թուի ընթացքում ընկերութիւնը պահել է կարու ձէլի արհեստանոց, ուր սովորել են 127 աշակերտուհի, որոնցից աւարտել են 14 հոգի: Ընկերութիւնը 33 չքաւոր աշակերտուհիներին տուել է կօշիկ, հագուստ, դասական պիտոյքներ. Ընկերութեան 1908 թուի նախահաշիւն է 7731 ռ. իսկ անգամների թիւն 200:—

— Ազգարեան ձեմարանի խորհուրդը յայտարարել է ի գիտութեան բանասէրների մրցանակի երեք նիւթեր, մէկը 700 ռ., երկուսը 500-ական: Նիւթերը պէտք է լինին՝

1) Բարբառագիտական բառարան հայ լեզուի — բարբառներից մէկի և միւսների ձայների և քերականական ձևերի համառօտ տեսութեամբ:

2) Մուշի և Սասունի հայ ժողովրդի մանրամասն ազգագրական նկարագիրը (համաձայն «Ծրագիր հայ ազգագրութեան և ազգային իրաւաբանական սովորութիւնների, Գր. Խալաթեանի, Մոսկուա, 1887 թ.):

3) Էրզրում գաւառի հայ ժողովրդի մանրամասն ազգագրական նկարագիր (համաձայն նոյն ծրագրի):—

Աշխատութիւնները կարելի է գրել՝ հայերէն կամ ռուսե-

քէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն և պէտքէ ներկայացունին ձեմարանի խորհրդին 1910 թ. ապրիլի 10-ից ուշ։—

— Անցեալ ամիս Վենետիկում Գերմանիոյ Թագուհին—Աւագուստ Վիկտորիան և կայսերական իշխանազունները այցելել են Ս. Ղաղարի Մխիթարեան հարց վանքը, ընդունուել են պատշաճաւոր շուքով վանքի Մատենադարանի մեծ սրահում, որտեղ զետեղուած են թանկագին հնութիւններ, ձեռագիրներ և հայերէն գրչագիրների մի ընտիր ժողովածու։ Միաբանութիւնը ի միջի այլոց ցոյց է տուել կայսրուհուն Ֆրիդէրիխ կայսեր 1854 թ. վանքին ընծայած և իւր իսկ ստորագրութիւնը կրող իւր կենդանագիրը։— Կայսրուհին այցելելէ և վանքի դպրոցն ու բնական գիտութեանց սրահը, որտեղ դիտել է Սպանիոյ արքայազուն Գոն Կարլոս բուրբոնի վանքին նուիրած ճոխ ժողովածուն։ Գիտել են և տպարանական մամուլներն ու վանքի սերուն պատեկը և եկեղեցին, ուր Իտալիոյ Մարգարիտա Թագուհու ընծայած շքեղ վարագոյրը և այլ իրեր դիտելուց յետոյ, վերադարձել են ընդունելութեան սրահը, որտեղ կայսրուհուն և իշխանազուններին մատուցուել է վանքում պատրաստուած վարդանոյշ։ Միաբանութիւնը մատուցել է բարձր հիւրերին վանքի տեսարանները և հիմնարկութիւնների լուսանկարներն եւ շքեղ պատկերազարդ հրատարակութիւններ։ Կայսրուհին և իշխանազունները հեռացել են վանքից մեծ գոհունակութիւններ յայտնելով Միաբանութեան։—

— Աստրախանում շուտով լոյս է տեսնելու առայժմ շաքաթը մի անգամ հայերէն Լեաքեր անունով մի թերթ։

— Մօտերս վախճանուած Թիֆլիսեցի հարուստ տիկ. Կատ. Նազիրեանը թողել է մի կտակ, որով իւր կարողութեան 300/0 յատկացրել է Շուլավէրի հասարակութեան, 300/0 ներսէսեան Դպրանոցին, 300/0 Ուրմիոյ հայերին, 100/0 Էջմիածնի վանքին, որ մի դպրոց կառուցուի Հայրիկի անունով։

— Ապրելի 16-ին Բաքուում կարգացել է իւր առաջին գատախօսութիւնը յայտնի գրականագէտ և Հայոց գրականութեան քննադատ Իւր. Վիսելովսկին, հրաւիրանօք Բաքուի Հայ. Կուլտուր. Միութեան։ Այդ դասախօսութեան նիւթն է եղել հայոց գրականութեան վաթսուներեակա թուականների շրջանը։

— Ապրելի 7-ին Թիֆլիսի հայոց Առաջնորդարանում անդի է ունեցել Ղուկասեան մրցանակաբաշխութեան հանգէսը։ Մրցանակների են արժանացել ներկայացրուած աշխատութիւններից 1) Ե. Լաւայեանի «Նոր բայագէտ գաւառ կամ Դեղարժուցիչ»

և 2) Մ. Աբեղեանի «Հայ ժողովրդական առասպելներ» աշխատութիւնները. առաջինը 300 ռ., երկրորդը 200 ռ.:

— Պօլսի պատրիարքարանի նորերս հրատարակած դպրոցական վիճակացոյցից երևում է, որ առ 1 յունուարի 1908 թիւ Պօլսի բոլոր թաղերում Հայոց վարժարան—դպրոցների թիւը եղել է 42, որտեղ սովորում են 5379 հոգի, որոնցից աշակերտ 2924 և աշակերտուհի 2450: Բոլոր դպրոցներում դասաւանդել են 294 հոգի, որոնցից 168 ուսուցիչներ և 126 վարժուհիք: Դպրոցները պահում են եկեղեցիների սնդուկների օժանդակութեամբ (50454 զր.), աշակերտների թօշակադրամով (31557 զր.) և մասնաւոր նուէրներով (2220 զր.), որով ամսական ծախք բոլոր դպրոցների վրայ գնում է 84231 զր.:

Բացի այս դպրոցներից Պօլսում հայ մանուկներ յաճախում են և պետական ու այլ դպրոցներ, մօտաւորապէս 1500 հոգու չափ:

Դպրոցները զանազան տիպի ու դասընթացքի են:

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Հասկեր», Թիֆլիս, 1908 թ. № 1 և 2. վերջերս մեզանում միակ կանոնաւոր հրատակուող մանկական ամսաթերթն է այս և արդէն յաջողութեամբ թեւակոխել է Գ.—րդ տարին: Երկու համարներն էլ ճոխ են բովանդակութեամբ, պատկերազարդ և հայ մանկան մատչելի թերթին աշխատակցում են մեր յայտնի գրողները՝ Յով. Թումանեան, Աւ. Ահարոնեան, Աւ. Իսահակեան և անք. Սիրուն են առաջնի կենսունակ, ճոխ ժողովրդաբարբառով ոտանաւոր առակներ—հէքեաթները («Չարի վերջը», «Խօսող ձուկը»), երկրորդի գողտրիկ պատկերը աշակերտական կեանքից («Գունատ տղան»), երրորդի սիրուն այլաբանական զրոյցը («Արևի մօտ»):

«Հասկերն» ունի նաև «մանկավարժական գրադարան», որով խմբագրութիւնը առանձին գրքոյկներով տալիս է իւր ընթերցողներին ընտիր երկերի թարգմանու